

Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών

Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών

Γ' Εξάμηνο

Μάθημα: Χριστιανική Αγωγή

Διδάσκων: π. Γεώργιος Διαμαντόπουλος

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

Μ. Ράπτη, *Χριστιανική αγωγή και διδασκαλία*

[Χριστιανοπαιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες, β' Περίοδος, 53], εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 19 – 43

2. Ιστορία της αγωγής-σύντομη διαδρομή

Η αγωγή πανάρχαιο, πανανθρώπινο φαινόμενο

Σε κάθε περίοδο ιστορίας η αγωγή έχει ιδιαίτερο χαρακτήρα

Μορφωτικά ιδεώδη κάθε εποχής (στόχος της αγωγής) σε σχέση με πολιτισμικό περιβάλλον της

Αντανακλούν ιδανικά και προβληματισμούς της κάθε εποχής

Το ιδεώδες επηρεάζει στη συνέχεια το εκπαιδευτικό σύστημα, μορφή διδασκαλίας

2.1 Η αγωγή στους ανατολικούς λαούς

Πρωτόγονοι ανατολικοί λαοί

Σκοπός: προσαρμογή ατόμου στην κοινωνική ομάδα

Δεν λαμβάνεται υπόψιν η ατομικότητά του, ανεξαρτησία του

Όχι πολύπλοκη: προετοιμασία μέσα από δοκιμασίες για πόλεμο και ευθύνες γάμου

Ιουδαίοι

Αγωγή έχει θρησκευτικό, ηθικό χαρακτήρα

Βίωση ιστορίας λαού, σχέση με Θεό

Αυστηρότητα, αδιαφορία για ατομικές διαφορές

Αρχαία Αίγυπτος

Εποπτεία αγωγής στους ιερείς (για ανώτερες τάξεις, διαφορετική για κατώτερες τάξεις, που προορίζονται για χειρωνακτικά επαγγέλματα)

2. 2 Αρχαία Ελλάδα

Ομηρική εποχή

Ηρωικό ιδεώδες, στόχοι: σωματική ευρωστία, πολεμική αρετή, ηθική/πνευματική ανάπτυξη

Σπάρτη

Ιδεώδη: Κοινές αξίες, κοινό συμφέρον, υποχώρηση προσωπικού συμφέροντος

Στόχοι: άριστος πολεμιστής (αγόρια), σωστή μητέρα (κορίτσια), ανατροφή ρωμαλέων παιδιών για να τα παραδώσει στην πολιτεία

Η αγωγή αυστηρή και μονολιθική

Αρχαία Αθήνα

Αγωγή μόνο για ελεύθερους πολίτες

Στόχοι: καλός κάγαθος πολίτης = αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξη μέσα στη δημοκρατία, ελευθερία, ενδιαφέρον για πολιτικά πράγματα

Εκφραστές αγωγής στην Αθήνα

Σοφιστές

Ιδέα: Κράτος-σχολείο

Στόχος: ένταξη ατόμου στην κοινωνία, συμμόρφωση με παράδειγμα/εξαναγκασμό

Διδακτό αρετής με αμοιβή, λαμβάνουν υπόψιν φυσικές προδιαθέσεις ατόμου

Η αρετή όχι μόνο κληρονομικό προνόμιο αριστοκρατών

Θεμελιωτές επιστήμης αγωγής

Μέσα αγωγής: διδασκαλία, μάθηση, άσκηση

Πρωταγόρας έθεσε βάσεις Λειτουργικής Αγωγής (θα τη δούμε στη συνέχεια)

Δεν υπάρχει αντικειμενική γνώση: πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος, αληθή εστιν τα δοκούντα και φαινόμενα

Φιλόσοφοι (αντίποδας σοφιστών)

Η αρετή όχι εμπορεύσιμη

Σωκράτης (470-399)

Ανατροπή αυταρχικής μεθόδου με μαιευτική μέθοδο

Προτεραιότητα στη συνεργασία δασκάλου-μαθητή
Βάσεις διαλεκτικής (μέσο ανεύρεσης αλήθειας, διαφωνίες, συμφωνίες, αντιθέσεις)
Παιδεία πολίτη: στηρίζεται στη γνώση/αρετή, διδακτές
Ανθρωποκεντρική διδασκαλία (άνθρωπος και προβλήματά του)
Σκοπός: αποκάλυψη αληθινής ανθρώπινης φύσης, ανάπτυξή της

Πλάτων (427-347)

Πολιτειακός χαρακτήρας στην αγωγή (έλξη προς συμπεριφορά που οι νόμοι κρίνουν ορθή)

Αγωγή έτσι, ώστε τα άτομα να βρίσκουν ευτυχία σε οργανωμένη κοινωνία

Ευδαιμονία κοινωνίας εξαρτάται από αγωγή πολιτών, ιδιαίτερα κυβερνώντων

Αγωγή: μέσο εξημέρωσης, στρέφει προς το αγαθό

Τρόπος ζωής: θεωρητικός και πρακτικός (ενασχόληση με φιλοσοφία και δημόσια πράγματα)

Εσωτερική ευδαιμονία ως αποτέλεσμα εξισορρόπησης ψυχής και ένταξης ατόμου σε κόσμο που διέπεται από τη θεία τάξη

Εντοπίζονται σύγχρονες θέσεις παιδαγωγικής (αυτενέργεια, ευχάριστη ατμόσφαιρα)

Αριστοτέλης (384-322)

Παράγοντες αγωγής: φύση (φυσική προδιάθεση), έθος (απόκτηση αγαθών έξεων), λόγος (διδασκαλία)

Εισαγωγή για πρώτη φορά: αρχή εποπτείας, αρχή διδακτικής πορείας από γνωστά στα άγνωστα

Μεγαλύτερα περιθώρια για ατομική δράση, διαφωνία με Πλάτωνα (αρετή ως υπόθεση μόνο διδασκαλίας και γνώσης)

Ελληνιστικοί χρόνοι (323 π. Χ. – 31 π. Χ.)

Η αγωγή χάνει αριστοκρατικό της χαρακτήρα, γίνεται υπερεθνική

Η κοινωνία όχι στα όρια του ελληνικού κράτους (οικουμενική)

Στόχος αγωγής: Πολυμάθεια (ιδιαίτερα στις γυναίκες, που έχει αρχίσει να χειραφετείται)

Η αγωγή αρχίζει να γίνεται θεσμός, μέριμνα πολιτείας

Γενικός στόχος: Καλλιέργεια προσωπικότητας, εγκευλοπαιδική μάθηση, ισορροπία (μεταξύ πνευματικής και φυσικής αγωγής)

2.3 Ρωμαϊκή περίοδος (30 π. Χ. – 325 μ. Χ.)

Έντονη επίδραση κλασικού πολιτισμού

Ρητορικό ιδεώδες, ιδεώδες πρακτικού ανθρώπου κυρίαρχα στην αγωγή

Σκοπός: Καλός/ικανός πολίτης, αγαπά πατρίδα, σέβεται νόμους

Αξία οικογένειας, στοιχειώδη μόρφωση γυναίκας

Πλούταρχος (45-120 μ. Χ.)

Σημασία ηθικής καλλιέργειας, εγκύκλιας γνώσης (κυρίως φιλοσοφίας, ποίησης), ρόλου σοφού δασκάλου στην επίτευξη στόχων αγωγής

Αρετή = ηθικά ορθό >> σημαντική απόκλιση από κρατούσα τότε θεμελιώδη αρχή: πολιτική διαπαιδαγώγηση νέων (πολιτική αρετή)

2.4 Βυζαντινή εποχή – Τουρκοκρατία

Επικράτηση Χριστιανισμού >> χριστιανικό ιδεώδες αγωγής, επίδραση σε όλους τους μετέπειτα αιώνες

Στόχος αγωγής: πνευματική μόρφωση κατά Χριστόν, ανακαίνισή του

Προϋπόθεση: ελεύθερη επιλογή, προαίρεση

Κλασική και χριστιανική αγωγή έχουν ίδιο σκοπό με διαφορετική προοπτική (παρούσα ευδαιμονία για θύραθεν – μέλλουσα για τη χριστιανική)

Παιδαγωγικές θέσεις αρχαίων βρήκαν θέση στη χριστιανική

Σωκράτης, Πλάτων = «Χριστιανοί προ Χριστού»

Πατέρες: Συνειδητοποίηση σημασίας κλασικής παιδείας

>> συνδυασμός κλασικής παιδείας με Χριστιανική

>> Ελληνορθόξος χαρακτήρας αγωγής

Απευθύνεται σε όλους, μέλημα πολιτείας (λαού, εκκλησίας, μοναστηρίων)

Μετά την Άλωση

Στόχος: Αφύπνιση υποδούλων, διατήρηση ελληνορθόδοξης ταυτότητας

Πρώτα χρόνια δουλείας καταφυγή λογίων στο εξωτερικό, στο εσωτερικό η εκπαίδευση υποτυπώδης

17^{ος}, 18^{ος} αιώνας: προσπάθειες πνευματικής ανόρθωσης γένους (πλούσιοι έμποροι, Φαναριώτες, απόδημος Ελληνισμός, Οικουμενικό Πατριαρχείο, διδάσκαλοι γένους)

2.5 Ευρώπη την εποχή Μεσαίωνα, Αναγέννησης, Διαφωτισμού

Μεσαίωνας

Επιδρομές βαρβάρων (αρχές Μεσαίωνα) >> εξαφάνιση πολιτισμού

Περιορισμός εκπαίδευσης στα μοναστήρια, σκοπός εκμάθηση λατινικών (κατανόηση Βίβλου, σύνταξη επίσημων πράξεων)

Μεγάλος Κάρολος (747-814): 8^{ος} αι., πρώτη αναγέννηση κλασικών σπουδών

Διαίρεση φραγκικής αυτοκρατορίας (9^{ος}, 10^{ος} αι.): κατάρρευση έργου Καρόλου (και λόγω επιδρομών Νορμανδών, Ούγγρων)

12^{ος} αι. εξής: πνευματική ανόρθωση λόγω επαφών με Βυζάντιο και αραβικό πολιτισμό, λόγω Σταυροφοριών

Προσπάθεια συνδυασμού πίστης με διανόηση κυρίως Αριστοτέλη (Ακινάτης), ίδρυση πανεπιστημίων

Πηγή γνώσης: εμπειρία, πειραματισμός

Πανεπιστήμια Μεσαίωνα: **Σχολαστικισμός**

Στόχος: εδραίωση δογμάτων, διαμόρφωση Χριστιανικής διδασκαλίας σε σύστημα, ενδεδειγμένη μελέτη Αριστοτέλη (ανάδειξη σε αυθεντία)

Επίδραση σε παιδαγωγική: τυπολατρεία, μονοτονία, δυσκαμψία, όχι σεβασμός στις απαιτήσεις νεανικής ψυχής.

Αρχή αυθεντίας καθοριστικό μέσο προσέγγισης γνώσης, όχι απόδειξη με πείραμα (αποκλεισμός έρευνας από τα σχολεία >> καταδίκη σχολαστικής παιδαγωγικής)

Αναγέννηση: 14^{ος} – 17^{ος} αι.

Στον αντίποδα σχολαστικισμού

Νέα προσέγγιση κλασικών κειμένων, φύσης

Αφύπνιση ελληνικού μορφωτικού ιδεώδους (αρμονική διαμόρφωση ψυχής και σώματος)

Ανθρωποκεντρική παιδεία, κεντρικός άξονας ο άνθρωπος ως ολότητα (homo universalis)

Εκπαίδευση αρχίζει να γίνεται προνόμιο όλων των τάξεων

Ανάπτυξη σε όλους τους τομείς γνώσης

Χαρακτηριστικά αγωγής: σεβασμός ατομικότητας, ελεύθερη εξέλιξη προσωπικότητας, τάση για έρευνα,

καλλιέργεια λογικής σκέψης (για εξυπηρέτηση εκκλησιαστικής θεωρίας)

Κυριότεροι εκπρόσωποι (Έρασμος, Μελάγχθων, Ραμπελαί) στρέφονται εναντίον Σχολαστικής μόρφωσης, προσπάθεια συνδυασμού ελληνικής σκέψης με χριστιανική, χριστιανισμού με ανθρωπισμό

Επίδραση εφευρέσεων, ανακαλύψεων >> αλλαγή περιεχομένου αγωγής

Ιδιαίτερη κατεύθυνση: **Παιδαγωγικός ρεαλισμός**

Αντί στροφής προς αρχαίο κόσμο, επικράτηση ανάπτυξης κρίσης, ορθής χρήσης επιστημονικών μεθόδων

Απόκτηση γνώσεων με αναφορά στα επιτεύγματα επιστήμης

Εισαγωγή στη διδασκαλία παρατήρησης, πειράματος, επαγωγής, εποπτεία, περιορισμός λογοκοπίας

Ιδιαίτερη σημασία στα φυσιογνωστικά μαθήματα, στη μητρική γλώσσα

Εκπρόσωποι παιδαγωγικού ρεαλισμού

α) F. Bacon (1561-1626), Rene Descartes (1596-1620)

Συμβολή στη συστηματική μεθοδολογία

Bacon: Αντιπαραθέτει στα δογματικά αξιώματα Αριστοτέλη τη γνώση με βάση δοκιμασίες, πείραμα, γεγονότα, έλεγχο

Descartes: Μεθοδολογία ορθού λόγου

β) John Lock (1632-1704)

Στροφή στην πρακτική και αισθησιοκρατία (οι ιδέες δημιουργούνται από αίσθηση και αντίληψη)

Στόχοι: τιμιότητα, αρετή, γνώσεις για ζωή

β) M. Montaigne (1553-1592)

Σκοπός αγωγής: προετοιμασία παιδιού για ζωή μέσα από καλλιέργεια κρίσης

δ) Ρατίχιος (1571-1635), Κομένιος (1592-1670)

Εγκαινίασαν στροφή αγωγής προς τη διδακτική με τα έργα τους *Nova Didactica*, *Didactica Magna* αντίστοιχα

Κομένιος, στόχος αγωγής: πνευματική ανάπτυξη μέσω γλωσσών και επιστημών, μόρφωση ηθικής προσωπικότητας, λατρεία Θεού

Οι εκπρόσωποι παιδαγωγικού ρεαλισμού έθεσαν βάσεις νέας αγωγής, νέου σχολείου

Διαφωτισμός (18^{ος} αι.)

Χαρακτηριστικά: Απόλυτη εμπιστοσύνη στη δύναμη λόγου, υπεράσπιση ελευθερίας, έκφρασης (χωρίς καταπίεση)

Αμφισβήτηση θρησκείας ως μέσου διερεύνησης φύσης, προτεραιότητα στην επιστημονική έρευνα

Μέσο επίτευξης στόχων αγωγής: Η «ιδία σκέψη» (αναζήτηση κριτηρίων αλήθειας στον ίδιο εαυτό)

Σημαντική πρόοδος εμπειρικής ψυχολογίας

Κορύφωση τάσης νέας αγωγής (στηρίζεται στο φυσικό ρυθμό παιδιού)

Διαμόρφωση χαρακτήρα κυρίως με φυσική άσκηση

Μάθημα θρησκευτικών και ηθικής συμβάλλει περισσότερο σε διαμόρφωση φρονήματος

Ελευθερία βούλησης, αυτενέργεια, αντί βία

Σε ζητήματα πειθαρχίας προσπάθεια για εξατομίκευση

Κύριος εκφραστής αυτών των απόψεων ο **J. J. Rousseau** (1712-1778)

Παιδαγωγικές απόψεις του κυρίως στα έργα «Αιμίλιος», «περί αγωγής»

Έφεραν «κοπερνίκεια επανάσταση» στην παιδαγωγική (αιτία καταδίκης του στην Γαλλία και Ελβετία)

Φύση: χώρος αγωγής ανθρώπου

Ευσπλαχνία (φυσικό ιδίωμα): εκφυλισμός με ανάπτυξη λόγου, πολιτισμού

>> αποκοπή ανθρώπου από άλλους, από φύση

>> καλλιέργεια εγωισμού

Φύση = πολιτιστική έννοια

«Πίσω στη φύση»: προσπάθεια υπερνίκησης κυριαρχίας νου, αποκάλυψη δύναμης συναισθήματος

Στον υλισμό Ντιντερό αντέταξε θρησκεία καρδιάς, φυσική θρησκεία (κάθε τι καλό, εφόσον προέρχεται από

Δημιουργό, κάθε τι κακό, εφόσον προέρχεται από άνθρωπο)

Αγωγή: Μέχρι 12 χρόνια φυσική (αγωγή αισθήσεων) και αρνητική (με άσκηση αισθήσεων δεν προσφέρονται αρετές, αλλά αποφεύγονται κακίες)

12 – 15: Πνευματική αγωγή (στοιχειώδεις γνώσεις)

15 – 20: Ηθική, κοινωνική και θρησκευτική αγωγή

Σε όλα τα στάδια επιδρούν τρεις δυνάμεις:

Φύση (έμφυτες προδιαθέσεις), τα πράγματα που περιβάλλουν το παιδί και ο παιδαγωγός

Πρόταση να ξεκινάμε από το ίδιο το παιδί:

προλείανε δρόμο ψυχολογίας ως βοηθητικής επιστήμης παιδαγωγικής

Παιδαγωγικές του απόψεις: Εκφράζουν απαλλαγή ανθρώπου από κάθε μορφή εξουσίας, αυταρχικής αγωγής, απόψεις ανερχόμενης αστικής τάξης

Πρόδρομος σχολείου εργασίας, βιωματικού σχολείου

2.6 Αγωγή το 19^ο και 20^ο αιώνα

Εποχή **νέας αγωγής**

Pestalozzi (1746-1827) υπό επίδραση Ρουσσώ ιδρύει λαϊκά σχολεία, εφαρμόζει ιδέες Ρουσσώ, προκαλεί θαυμασμό

Βοηθά θεωρητική παιδαγωγική να μπει στον σχολικό χώρο, ετοιμάζει κλίμα για νέα παιδαγωγική

Ιδιαίτερη συμβολή στην ιστορία/φιλοσοφία παιδείας, όμως δεν διατύπωσε σύστημα παιδαγωγικής με αυστηρά προσδιορισμένες αρχές

Βασικό παιδαγωγικό εργαλείο (σημάδεψε ιστορία παιδαγωγικής): **αγάπη για παιδιά**

Σχέση Εγώ-Εσύ χριστιανικής αγάπης και στην παιδαγωγική

Η σχέση αυτή προκαλεί: Προβληματισμό για φύση ανθρώπου, αυτοαξιολόγηση, εξέταση σφαλμάτων, διόρθωση/βελτίωση

Πίστη στην κοινωνική αναγέννηση μέσω πνευματικής/ηθικής αναγέννησης

Τα παιδιά πρέπει να εμπνέονται από αλληλοβοήθεια, αγάπη, καλή διάθεση και συγγνώμη προς αυτούς που κάνουν σφάλματα

Παιδοκεντρική αγωγή, για όλους, σεβασμός ατομικότητας, ολόπλευρη καλλιέργεια

Εισήγηση για πρόγραμμα γεωργικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης

Εποπτεία, αυτενέργεια, μόρφωση μέσω εργασίας: βασικά μέσα αγωγής

>> ονομάστηκε πρόδρομος του «σχολείου εργασίας»

Θεμελίωση διδακτικής πράξης στα δεδομένα ψυχολογίας

Άμβλυνση διαφοράς σχολικής και οικογενειακής αγωγής (η δεύτερη πιο σημαντική)

J. F. Herbart (1776-1841)

Συμβολή στην επιστημονική θεμελίωση αγωγής: *Γενική Παιδαγωγική* (1806), θεωρείται το πρώτο επιστημονικό σύγγραμμα

Καθαρά φιλοσοφική θεώρηση παιδαγωγικών θεμάτων
>> προσέγγιση διαδικασίας μάθησης με καταπληκτική οργάνωση, μεθοδικότητα

Στόχος αγωγής: ηθικοποίηση ατόμου με ενίσχυση βούλησης

Ερβαρτιανά στάδια επηρέασαν εξέλιξη αγωγής 19^ο αι., και σήμερα λίγο πολύ επηρεάζουν το εκπαιδευτικό σύστημα

Η εφαρμογή της μεθόδου οδήγησε σε καταχρήσεις: αποκοπή συστήματος από κοινωνική πραγματικότητα, τυποποίηση γνώσης, απομνημόνευση και προβολή δασκάλου ως αυθεντία

Δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας θεωρήθηκε παιδαγωγική παρεκτροπή που παρεμβλήθηκε μεταξύ Pestalozzi και νέου σχολείου

Νέα αγωγή/νέα παιδαγωγική

Ανακαινιστική τάση Ευρωπαϊκού παιδαγωγικού πνεύματος (ρίζες στην Αναγέννηση)

Αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς επόμενους αιώνες, διαμόρφωση μεθοδολογικά στο τέλος του 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αι.

ακόμη και σήμερα στοχεύει στην αναμόρφωση σχολείου

Αγωγή όχι πλέον άμεση και σκόπιμη ενέργεια ενήλικα στον ανήλικο

Παθητικότητα παλαιάς παιδαγωγικής διαδέχεται ενεργητικότητα, αυτενέργεια, ελευθερία σκέψης, αυτάρκεια, μη εξάρτηση από εκπαιδευτικό, πρωτοτυπία ενεργειών μαθητή, εποπτεία, ζωντανή σχέση σχολείου και ζωής

Σχέσεις δασκάλου-μαθητή: φιλικές, αγάπη, αλληλοκατανόηση, αλληλοσεβασμός

Αντιπαράθεση με νοησιарχία Herbart

Επίδραση φιλοσοφίας: πραγματισμός επηρέασε ψυχολογία και αγωγή

Πρόκειται για τη **λειτουργική αγωγή** με εκπροσώπους: C. Peirce, W. James, J. Dewey, G. Schiller, E. Claparède

Λειτουργική αγωγή: μία δυναμική μορφή επίδρασης στο άτομο

Το πνεύμα = όργανο

Χρήση λειτουργίας του για σκόπιμη αντιμετώπιση παρουσιαζόμενων προβλημάτων καθημερινής ζωής

J. Dewey (1859-1952)

Βιολογική ανάγκη εγείρει το άμεσο ενδιαφέρον

>> το οποίο αναπτύσσει την προσπάθεια, ωθεί το άτομο στη δράση και μάθηση

Όχι σωστή η εκπαίδευση σε αξίες έξω από την παιδική ζωή ή αδιάφορες για το παιδί

Έλλειψη έμπνευσης στο παιδαγωγικό υλικό

>> ξεχνιέται εύκολα

>> νεκρή, αδρανής γνώση

Εκπαίδευση για το σήμερα, έναρξη από ανάγκες, επιθυμίες, ποικίλα ενδιαφέροντα, από το πραγματικό, φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον

Ανάγκη εκμηδένισης απόστασης σχολείου από τη ζωή, το σχολείο να γίνει τμήμα της ζωής του παιδιού

Στο κέντρο το παιδί, διότι το σχολείο είναι ζωή και όχι προετοιμασία για τη ζωή

Προϋπόθεση: προσοχή στο πρόγραμμα, δραστηριότητες, τρόπο επίλυσης προβλημάτων

Ο μαθητής πάντα ενεργό και δημιουργικό μέλος, συνειδητοποιεί τα προβλήματα, προσπαθεί να βρει λύσεις, κάνει δοκιμές, αξιολογεί τις λύσεις, προτείνει καλύτερες

Στόχος σχολείου

Να διαμορφωθούν «δυνατά και αυτόνομα άτομα» που θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της ζωής

Διδακτική αρχή «μάθηση μέσα από την πράξη, μάθηση μέσα από το βίωμα» (**Learning by doing**, Learning by living):

Θεμελιακή αρχή για μεταρρυθμίσεις σε προγράμματα πολλών χωρών

Μόρφωση παιδιού: ενιαία και αδιάσπαστη

Η θέση αυτή ενισχύθηκε από τη θεωρία των μορφολογικών ψυχολόγων

Η θεωρία αυτή συντέλεσε στο να προκύψουν η ενιαία συγκεντρωτική διδασκαλία:

Μέθοδος των σχεδίων (Project Method) και τα κέντρα Διαφέροντος (Decroly)

Εργασία σε συνεργατικές ομάδες βοηθά στην κοινωνικοποίηση παιδιού, στην άσκηση της ηθικής αγωγής

Ο Dewey εισηγητής **σχολείου εργασίας** και ίδρυσης πειραματικών σχολείων (εργαστήρια έρευνας παιδαγωγικών θεμάτων)

Ed. Claparède (1873-1940)

Εκπρόσωπος νέας αγωγής, οπαδός πραγματισμού

Στήριξη αγωγής σε ανάγκες, ενδιαφέροντα παιδιού

Στήριξη διδασκαλίας σε φυσικούς και πνευματικούς νόμους ανάπτυξης

Εισηγείται λειτουργική παιδαγωγική (όπως και λειτουργική μέθοδο)

Ενδιαφέρον, ανάγκη παιδιού: μοχλός ενεργητικότητας

Προσπάθεια εξέτασης φαινομένων σε σχέση με το σύνολο του οργανισμού, με τη σημασία που έχουν για αυτόν και με την αξία τους για προσαρμογή στο περιβάλλον

Παιδαγωγική αξία παιχνιδιού, το σχολείο εργαστήριο, αντικατάσταση πειθαρχίας με εσωτερική πειθαρχία

Αγώνας για επιστημονική μόρφωση εκπαιδευτικών, μύηση στις μεθόδους ψυχολογικής παρατήρησης, πειραματικής παιδαγωγικής

Άλλοι εκπρόσωποι νέας αγωγής:

M. Montessori (1870-1952)

O. Decroly (1871-1932)

G. Kerchesteiner (1854-1932)

Κοινά σημεία, αλλά και διαφοροποιήσεις σχετικά με τη μεθοδολογία

M. Montessori

Συμβολή στην προσχολική αγωγή

Στα νηπιαγωγεία να επιλέγεται ποικίλο και κατάλληλο υλικό για ανάπτυξη αισθήσεων και δραστηριότητας παιδιού

Σημασία στη μορφωτική αξία της εργασίας, κυρίως της παραγωγικής για τα μεγάλα παιδιά, σε πλαίσια ελευθερίας και σύμφωνα με τη φύση του ατόμου

Αλλαγή στην ανθρωπότητα εξαρτάται από αγωγή, όχι τόσο από κοινωνικές ανακατατάξεις

Τρία πράγματα απαραίτητα: κατάλληλα προσαρμοσμένο περιβάλλον, ο ταπεινός και εκπαιδευμένος δάσκαλος, επιστημονικό υλικό

O. Decroly

Από τους πιο μεθοδικούς ερευνητές παιδικής ηλικίας

Η παιδαγωγική του στρέφεται γύρω από τη συνολικότητα και τα κέντρα διαφέροντος

Το άτομο αντιλαμβάνεται τα πράγματα ως σύνολα >> στη μάθηση ακολουθούμε συνολικές ενέργειες, όχι αναλυτικές κατατμήσεις, διερευνήσεις του υλικού

Η ζωή του παιδιού (γενικότερα του ανθρώπου) στηρίζεται σε τέσσερα κέντρα ενδιαφέροντος

A) ανάγκη εξεύρεσης τροφής

B) ανάγκη αντιμετώπισης καιρικών συνθηκών

Γ) ανάγκη άσκησης αντιμετώπισης κινδύνων

Δ) ανάγκη δράσης και κοινής εργασίας

Δεν χρησιμοποίησε τεχνικά είδη για την εκπαίδευση (contra Montessori), αλλά φυσικά

Σε αυτόν ανήκει η φράση: «το σχολείο από τη ζωή και για τη ζωή»

Ανάγκη τα παιδιά να αποκτούν αίσθημα εμπιστοσύνης στη ζωή με τρόπο φυσιολογικό και άμεσο

Είναι ο μόνος που έδωσε έμφαση στη συσχέτιση μεθόδου με εξέλιξη και το κοινωνικό περιβάλλον

G. Kerchensteiner

Εισαγωγή εργασίας στο σχολείο, στήριξη αγωγής στα ενδιαφέροντα παιδιού

Αντιτάχθηκε στο διανοητικό φορμαλισμό του Herbart

Διαμόρφωση ιδανικού ανθρώπου: μέσα από την αγωγή ανθρώπου, ώστε να είναι χρήσιμος στην κοινωνία

Κύριος δημιουργός του επαγγελματικού σχολείου

Επάγγελμα: αφορμή για διάπλαση πνεύματος και χαρακτήρα

Σκοπός αγωγής: κοινωνική και ηθική εξέλιξη ατόμου μέσω της οικειοποίησης αξιών ζωής

Αδιέξοδο νέας αγωγής (σχέση ατόμου-κοινωνίας): συνέπεια ηθικού και ηθικολογικού προβλήματος, όχι ως κοινωνικό λόγω ανάπτυξης ειδικών παραγωγικών σχέσεων

Εφαρμογή θεωριών νέας αγωγής/παιδαγωγικής >> «**Νέο σχολείο**» (ρίζες στον Διαφωτισμό)

Σκοπός: εφαρμογή στην πράξη παιδαγωγικών, ψυχολογικών, ψυχαναλυτικών, βιολογικών, κοινωνιολογικών θεωριών (που αναφέρονται στην αναθεώρηση και αναμόρφωση οργάνωσης του σχολείου, προγραμμάτων, διδακτικών μεθόδων)

Απόλυτη αισιοδοξία, εμπιστοσύνη στις έμφυτες ικανότητες παιδιού

Επιδιώκει να το αυτοαναπτύξει με πλήρη ελευθερία, ώστε να φτάσει μόνο του στον ανώτατο βαθμό αυτοεξέλιξης και αυτομόρφωσης

>> προϋποθέτει μερικό ή πλήρη περιορισμό της επέμβασης του δασκάλου

Άλλα από αυτά τα σχολεία έδωσαν προτεραιότητα στην ατομική αγωγή (ΗΠΑ, σχολεία H. Parkhurst, C. Washburne, που εργάστηκαν σύμφωνα με τα συστήματα Dalton Plan, Winnetka Plan)

Άλλα σχολεία επιδίωξαν περισσότερο την κοινωνική αγωγή διά της ομαδικής εργασίας (του Cousinet, Γαλλία· του Sanderson στην Αγγλία· του Tobler, Ελβετία· του Petersen, Γερμανία, σύμφωνα με το σύστημα Jena Plan)

Νέο σχολείο: αφορμή δημιουργίας πολλών τάσεων, πειραματισμών

Σχολεία με επαναστατικές ελεύθερες αρχές: Αμβούργου, Βερολίνου στη Γερμανία (1918-1933), όπου ο W. Paulsen αγωνίστηκε για καθιέρωση σχολείου απόλυτα ελεύθερου, χωρίς όρια και προδιαγεγραμμένο σχέδιο

Σχολείο του Νηλ, Summerhill έξω από το Λονδίνο

Αρνητικό σημείο των ανωτέρω σχολείων:

Απόλυτη αποδέσμευση παιδικής πρωτοβουλίας από επέμβαση δασκάλου

Υπερανάπτυξη εσωτερικών ερεισμάτων παιδιού, χωρίς το αντίστοιχο ερέθισμα των ενηλίκων

Εξύψωση ατομισμού, παραγνώριση δεσμών ατόμου με κοινωνία >>

Όχι διαπαιδαγώγηση υπεύθυνων ατόμων για ανανέωση κοινωνικών δομών

Η κοινωνία όχι έτοιμη για τέτοιες καινοτομίες, δεν αρκεί η πρωτοβουλία ορισμένων παιδαγωγών

Απαιτείται και η αλλαγή στον κοινωνικό χώρο στον οποίο θα λειτουργήσει το σχολείο

2.7 Η αγωγή στην νεότερη Ελλάδα

Το εκπαιδευτικό ζήτημα προτεραιότητα

Πολλές δυσκολίες λόγω πολλών νομοθετικών διατάξεων, εμπόδιο στην ομαλή πρόοδο παιδαγωγικής επιστήμης

Κάθε προσπάθεια ανανέωσης συναντά έντονες αντιδράσεις, αντικείμενο προσωπικής αντιπαράθεσης

Καποδίστριας: υπέρμαχος παιδαγωγικής Pestalozzi, προσπάθεια αλλαγών υπό αντίξοες συνθήκες

Στόχος: υγιή εκπαίδευση (γνώσεις + μετοχή στα αγαθά της ηθικής και χριστιανικής αγωγής)

Εισαγωγή αλληλοδιδασκτικής μεθόδου, με βάση τον μεταφρασμένο στα ελληνικά οδηγό του Sarazin

Διδασκαλία μαθημάτων + τεχνών

Ιδιαίτερη μέριμνα για μόρφωση κοριτσιών, αγροτική, στρατιωτική εκπαίδευση, κατάρτιση ιερέων

Μετά τον θάνατο Καποδίστρια και μέχρι ερχομό Όθωνα (1833): αναρχία

Επί Όθωνα: Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Αντιβασιλεία

Στροφή στην αρχαία ελληνική και λατινική παιδεία, αγνόηση ελληνικής πραγματικότητας

Μειονέκτημα προσπάθειας ανόρθωσης εκπαίδευσης: εισαγωγή αρχαίας ελληνικής στα σχολεία, συγγραφή διδακτικών βιβλίων σε δύσχρηστη γλώσσα

Μετεκπαίδευση στη Γερμανία πολλών επιστημόνων (Χ. Παπαμάρκος, Π. Οικονόμου, Σ. Μωραΐτης)

>> Εισαγωγή Ερβαρτιανισμού στην Ελλάδα

Στην Ευρώπη του 1900 η μέθοδος Herbart είχε αρχίσει να εγκαταλείπεται με το νέο σχολείο

Στην Ελλάδα ο Ερβαρτιανισμός κυριάρχησε από το 1888 και όλο τον 20^ο αι. με κάποιες εξαιρέσεις

Ταλαιπωρία εκπαίδευσης και από το **γλωσσικό ζήτημα**

Οι αντίθετες ομάδες δεν εξέφραζαν μόνο γλωσσικές απόψεις, αλλά και παιδαγωγικές

Ψυχάρης, *Το ταξίδι μου* (1880), έκθεση γλωσσολογικών του απόψεων.

Από το βιβλίο αυτό έχουμε έντονους γλωσσικούς αγώνες μεταξύ

δημοτικιστών (χαρακτηρίζονται από αντιπάλους για αντιθρησκευτικές, αντεθνικές και μη ηθικές θέσεις)

και

υπερασπιστών καθαρεύουσας (κατηγορούνται για συντηρητισμό, αναχρονιστικές παιδαγωγικές ιδέες)

Ίδρυση Εκπαιδευτικού Ομίλου (1910), μέλη Δελμούζος, Γηλνός, Παπαμάρος, Ιμβριώτης, Τριανταφυλλίδης: έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πορεία γλωσσоекπαιδευτικού ζητήματος

Εκφράζει νεωτεριστικές ιδέες εκπαιδευτικού δημοτικισμού, που στηρίζονταν στην εισαγωγή δημοτικής και αρχών σχολείου εργασίας

Αποκλεισμός από τον Όμιλο συντηρητικών καθαρευουσιάνων που απέρριπταν κάθε νεωτεριστική παιδαγωγική ιδέα, ψυχαριστών και σοσιαλιστών με απόλυτες ιδέες.

Ωφέλεια και ζημία από τις δύο παρατάξεις

Όλοι έδωσαν σημασία στην παιδαγωγική κατάρτιση εκπαιδευτικού

Έμπνευση από αγάπη για παιδί, τη θεώρησαν πρωταρχικής σημασίας για επίτευξη στόχων αγωγής

Συντηρητικοί:

N. Εξαρχόπουλος, Σπ. Καλλιάφας

Συμβολή στην αναβάθμιση παιδαγωγικής επιστήμης, έδωσαν άλλη πνοή και κύρος στο παιδαγωγικό έργο

Προοδευτικοί:

Δελμούζος, Μ. Κουντουράς, Παπανούτσος

Αγώνας για εφαρμογή στην πράξη της καινοτόμου ιδέας σχολείου εργασίας, αρχών εποπτείας, συνεργατικότητας, αυτενέργειας

Αγώνας για συμβολή όχι μόνο στη γνωστική, αλλά και τη συναισθηματική, αισθησιοκινητική ανάπτυξη προσωπικότητας παιδιού

Αδυναμία εγχειρήματος για ριζικές αλλαγές: αντίσταση παραδοσιακής ελληνικής κοινωνίας

Οι αλλαγές δεν γίνονται χωρίς συμμετοχή κοινωνίας

Σε κάθε αλλαγή δεν πρέπει να αγνοείται το παρελθόν, να χτίζεται δημιουργικά το μέλλον, να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις και συνθήκες εποχής

Σήμερα προσπάθεια να πνεύσει στην εκπαίδευση ο άνεμος της νέας παιδαγωγικής (κατάρτιση καινοτόμων αναλυτικών σχολικών εγχειριδίων)

Στόχος: σύμφωνα με Σύνταγμα, ολόπλευρη ανάπτυξη προσωπικότητας παιδιού, ομαλή ένταξη στην κοινωνία

Παραδοσιακότητα ελληνικού σχολείου (στείρα απομνημόνευση, βαθμοθηρία):

λόγω

α) δομής εκπαιδευτικού συστήματος

β) αδυναμίας εκπαιδευτικών να εφαρμόσουν τη θεωρία (λόγω υποκειμενικών και αντικειμενικών δυσκολιών: παιδαγωγική κατάρτιση, αδυναμία ανταπόκρισης στις συνεχείς εκπαιδευτικές αλλαγές, υλικοτεχνική υποδομή)

3. Επιστημολογικές θεωρήσεις της αγωγής

Ιδεολογικές και φιλοσοφικές κατευθύνσεις στην επιστήμη

>> επηρέασαν τις επιστημολογικές αναζητήσεις

Επίδραση και στον χώρο της αγωγής

>> Ιδεαλιστική Παιδαγωγική, Μαρξιστική Παιδαγωγική, Παιδαγωγική του Κριτικού Ορθολογισμού και της Κριτικής Θεωρίας

ανάλογα με τις επιστημολογικές απόψεις του Ιδεαλισμού, του Μαρξισμού, του Κριτικού Ορθολογισμού και της Κριτικής Θεωρίας, που άσκησαν επίδραση στην αγωγή

Τα ιδεολογικά αυτά ρεύματα έδωσαν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην άσκηση της αγωγής, θεώρηση σχέσης παιδαγωγού-παιδαγωγούμενου, στη διδακτική, το περιεχόμενο και στόχους αγωγής

Ιδεαλιστική-Νοησιαρχική Παιδαγωγική

Το αναπτυσσόμενο άτομο εισάγεται στη δράση του ενήλικα και στον πολιτισμό, χωρίς να μπορεί να κρίνει τη δράση αυτή, τις κοινωνικές δομές

Ο σχεδιασμός δράσης αποκλειστικό προνόμιο του παιδαγωγού

Ο μαθητής ακολουθεί πιστά μία προδιαγεγραμμένη πορεία

Μάθηση/διδασκαλία: διαδικασίες μετάδοσης γνώσης από αυτόν που την κατέχει προς αυτόν δεν την έχει ακόμη αποκτήσει

Αδιαφορία για κοινωνικοοικονομικές συνθήκες

Η αγωγή ως μία προσωπική υπόθεση, δεν λαμβάνεται υπόψιν η ιδιαιτερότητα κάθε ανθρώπου

Παιδαγωγός: κριτική στάση έναντι κάθε προσπάθεια εξουσίας, όταν αυτή δεν ταυτίζεται με το «αντικειμενικό πνεύμα»

Μαρξιστική Παιδαγωγική

Γνώση: ιδεατή «απεικόνιση» της πραγματικότητας

Πρόβλημα αλήθειας: δεν αντιμετωπίζεται ως κατάσταση έτοιμου προϊόντος της γνώσης, αλλά ως μία ανοιχτή διαδικασία που στοχεύει στην αναζήτηση νέων ανοιχτών οριζόντων

Κριτικός Ορθολογισμός (λογοκρατία, ορθολογισμός)

Δεν θέτει αξίες, εγκατάλειψη φιλοσοφικής διάστασης παιδαγωγικής

Ενασχόληση με θέματα μορφών διδακτικής στρατηγικής, αφήνει το πεδίο ανοιχτό σε αυθαιρεσίες

Τεχνοκρατική αγωγή, απολιτική ενασχόληση, απόρριψη κάθε μεταφυσικής ως αντιεπιστημονικής

Στροφή στα γεγονότα και συγκεκριμένα φαινόμενα

Σκοπός: συναγωγή συμπερασμάτων με βάση εξέταση και διάρθρωσή τους

Εξάπλωση εμπειρικών μεθόδων σε συνδυασμό με τεχνολογική ανάπτυξη λόγω Κριτικού Ορθολογισμού

Παραγνωρίζεται η αντίθεση ανάμεσα στην αλήθεια και στην πλάνη, η έννοια της αντικειμενικής αλήθειας

Μέσα στα πλαίσια σχετικότητας επιστημονικής αλήθειας, σύμφωνα με αρχή διαψευσιμότητας, η μάθηση:

όχι μέσο μετάδοσης γνώσεων

αλλά δυνατότητα άσκησης ικανότητας μαθητή για απόκτηση γνώσης

στα πλαίσια μίας διδασκαλίας που τη χαρακτηρίζει η ευρηματικότητα και ενεργητική συμμετοχή

Στον Κριτικό Ορθολογισμό στηρίζεται η **Εμπειρική-Αναλυτική Παιδαγωγική**

Αντικείμενο: φαινόμενο αγωγής, χωρίς οδηγίες για την πράξη της αγωγής

Παρέχει πληροφορίες για

α) αλληλεξαρτώμενες επιδράσεις στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων

β) τους προκαθορισμένους στόχους

γ) τους παιδαγωγούς και παιδαγωγική τους δράση

δ) μέσα αγωγής και αποτελέσματά τους

Σκοποί αγωγής: καθορίζονται στο πλαίσιο αναγκών της κοινωνίας

Ο μαθητής αντιμετωπίζεται «όπως πρέπει να γίνει», σύμφωνα με κοινωνικές επιταγές, και όχι «όπως πραγματικά είναι»

Η διαδικασία αγωγής είναι καθοδηγητική-ρυθμιστική

Κριτική Θεωρία

Χειραφέτηση ατόμου

«αυτοκαθορισμός» μέσα από μία αντιαυταρχική αγωγή

η συμβολή μαθητή καθοριστική

Μάθηση: συνεχής κριτική επικοινωνία και διαδικασία αλληλεπίδρασης στην οποία η

Διαλεκτική: μέθοδος που θεωρεί την αντίθεση, άρνηση, αντίφαση ως θετικές δυνατότητες για αναζήτηση αλήθειας

Σκοπός αγωγής:

α) Χειραφέτηση

β) απελευθέρωση από κάθε μορφή καταπίεσης

γ) μετασχηματισμός κοινωνίας μέσω υπέρβασης στατικής σκέψης με το διάλογο, τη σύγκριση και την υπεύθυνη δράση

Συμπεράσματα

Παιδαγωγική Κριτικού Ορθολογισμού, Κριτικής Θεωρίας, Μαρξισμού:

διδασκτική πράξη στη βάση διαλόγου, αμφισβήτησης και κριτικής σκέψης

Κριτικός Ορθολογισμός και Ιδεαλισμός:

παρατήρηση κοινωνικών φαινομένων απομονωμένα από το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι

Η Κριτική Θεωρία προχωρεί διαλεκτικά («τόσο το ένα όσο και το άλλο») σε αντίθεση με τη λογική διαλεκτική («ή το ένα ή το άλλο»)

Επικρίνεται τόσο η αναπαραγωγική και απολιτική διάθεση της Νοησιαρχικής Παιδαγωγικής

όσο και η προσπάθεια αντικειμενικής έρευνας της πραγματικότητας με εμπειρικές μεθόδους, όπως και η κριτική διαδικασία που γίνεται δογματική (όταν δεν αφήνει περιθώρια διάκρισης, επιλογής, κρίσης, απόφασης και δεν αποβλέπει στη δικαιοσύνη και την ειρήνη).